

Pracownik socjalny

341205

Inna nazwa zawodu: nie występują

Zadania i czynności

Pracownik socjalny jest zawodem zaufania publicznego powołanym w celu pomocy w rozwiązywaniu lub łagodzeniu problemów społecznych, których źródłem jest trudna sytuacja życiowa, niedostatek lub wykluczenie społeczne. Do głównych obowiązków pracownika socjalnego należy inicjowanie i podejmowanie działań w celu poprawy sytuacji osób, rodzin i grup społecznych dotkniętych trudną sytuacją życiową, niedostatkiem lub wykluczeniem społecznym, a także analizowanie i dokonywanie oceny efektów tych przedsięwzięć. Główne obszary pracy socjalnej mają na celu profilaktykę ubóstwa i wykluczenia społecznego, zapobieganie powstawaniu obszarów niedostatku materialnego, kulturowego i duchowego oraz wykluczenia społecznego osób, rodzin i grup społecznych.

W zależności od miejsca pracy zakres obowiązków zawodowych pracownika socjalnego może się różnić, zasadniczo jednak obejmuje on wsparcie podopiecznych danej placówki w zakresie pełnego uczestniczenia w życiu społecznym. Pracownik socjalny pomaga np. osobom bezdomnym w ustaleniu numeru pesel i NIP oraz w wyrobieniu dowodu osobistego. Bardzo często osoby bezdomne nie potrafią pisać, bądź nie są w stanie załatwić najprostszych spraw w urzędach i instytucjach, w takich sytuacjach pracownik socjalny służy pomocą w takich kwestiach jak wyrobienie podopiecznemu niezbędnych dokumentów, dokonanie rejestracji w Powiatowym Urzędzie Pracy, pomoc w uzyskaniu mieszkania socjalnego, świadczenia rentowego lub emerytalnego. Pracownicy socjalni MOPR (Miejskich Ośrodków Pomocy Rodzinie) i MOPS (Miejskich Ośrodków Pomocy Społecznej) (ustawa dopuszcza dwie nazwy ośrodków o tym samym zakresie zadań) towarzyszą osobom bezdomnym w komisjach lekarskich ustalających stopień niepełnosprawności i pomagają skompletować dokumenty niezbędne do skierowania do domu opieki społecznej. Niejednokrotnie pracownicy socjalni prowadzą podopiecznego do lekarza w celu wykonania podstawowych badań lekarskich, współdziałają także przy gromadzeniu dokumentacji medycznej, organizacji leków, środków higienicznych, dotarciu do psychologa lub terapeuty ds. uzależnień, często odwiedzają bezdomnego w szpitalu i dostarczają dla niego niezbędną odzież i obuwie. Zdarza się również, że pracownik socjalny udaje się z podopiecznym do sklepu w celu zrobienia zakupów.

Podejmowane są także działania interwencyjne, szczególnie w okresie zimowym zdarza się, że pracownik socjalny zabiera bezdomnego z ulicy i zawozi do schroniska lub szpitala. Dla zapewnienia jak najlepszej pomocy, pracownicy socjalni współpracują z organizacjami pozarządowymi w sprawach podopiecznych: z Caritasem Diecezjalnym, Polskim Komitetem Pomocy Społecznej, Polskim Czerwonym Krzyżem a także z różnymi stowarzyszeniami i fundacjami działającymi na rzecz osób wykluczonych społecznie.

Pracownicy socjalni Działu ds. Bezdomności MOPR we współpracy ze Strażą Miejską i Policją często patrolują miejsca gdzie koczują osoby bezdomne (dworce PKP i PKS). Udzielają informacji o możliwości otrzymania pomocy ze strony MOPR i formach tej pomocy, zgodnie z Ustawą o pomocy społecznej. Podejmują interwencje w sytuacjach zagrażających życiu i zdrowiu, współpracują z Powiatowym Urzędem Pracy i

Wojewódzkim Urzędem Pracy w celu aktywizacji zawodowej bezdomnych.

Pracownicy socjalni Działu ds. Bezdomności MOPR, przeprowadzają wywiad środowiskowy i dostosowują formę pomocy do aktualnych potrzeb osoby bezdomnej. Z osobami chętnymi do współpracy z pracownikiem socjalnym rozpoczynany jest indywidualny program wychodzenia z bezdomności.

Pracownik socjalny wykonuje swój zawód samodzielnie, z należytą starannością, zgodnie z osiągnięciami nauki i praktyki, a także z zasadami etyki zawodowej. Cechą charakterystyczną tego zawodu jest z całą pewnością duże ryzyko, na które narażony jest pracownik socjalny zarówno w sferze fizycznej (choroby, napaść fizyczna) jak i w sferze psychicznej (częsty kontakt z patologicznym środowiskiem, osobami uzależnionymi, chorymi psychicznie, na skraju ubóstwa). Ponadto od pracownika socjalnego wymaga się dużej odpowiedzialności i rozwagi przy podejmowaniu decyzji, gdyż w wielu wypadkach mogą mieć one bardzo poważne konsekwencje dla podopiecznych.

Środowisko pracy

Warunki materialne

Pracownik socjalny przebywa w pomieszczeniach biurowych, aczkolwiek wiele z wykonywanych zadań wymaga również wyjścia poza teren instytucji np. wizyty w domach podopiecznych w celu ustalenia warunków bytowych, bądź w miejscach, w których przebywa np. osoba bezdomna (ulice, piwnice, śmietniki itp.). Z powodu częstych i nieuniknionych kontaktów z ludźmi, głównie osobami pochodzącymi ze środowisk patologicznych, pracownik jest często narażony na uczestniczenie w sytuacjach konfliktowych. Dodatkowe zagrożenie stanowią choroby przenoszone przez podopiecznych oraz prawdopodobieństwo występowania z ich strony przemocy fizycznej. Długotrwałe przebywanie z osobami wymagającymi szczególnej opieki (niepełnosprawność psychiczna, fizyczna) wiąże się również z wysokim narażeniem na stres i wypalenie zawodowe, a także choroby zakaźne.

Warunki społeczne

Praca pracownika socjalnego związana jest z częstym przebywaniem z podopiecznymi instytucji, w której jest on zatrudniony. Może mieć ona zarówno charakter indywidualnego kontaktu z klientem bądź jego rodziną, jak również z przedstawicielami instytucji, z którymi współpracuje zatrudniająca go placówka. Kontakty jakie utrzymuje pracownik z osobami potrzebującymi pomocy mają raczej charakter diagnostyczno-doradczy i polegają głównie na prowadzeniu rozmów z podopiecznymi, analizowaniu ich sytuacji, negocjowaniu w sytuacjach konfliktowych, poradnictwie a rzadziej sprawowaniu opieki i pielęgnacji fizycznej. Grupy, z którymi pracuje pracownik socjalny to dzieci, osoby starsze, bezrobotne, zaburzone psychicznie, upośledzone umysłowo, osoby będące ofiarami przemocy, niepełnosprawni fizycznie, uzależnieni (w szczególności od alkoholu i narkotyków), bezdomni oraz cudzoziemcy (ze szczególnym uwzględnieniem uchodźców).

Warunki organizacyjne

Godziny pracy pracownika socjalnego w instytucjach publicznych, w których pracownicy nie mają obowiązku dyżurowania najczęściej trwają od 8 do 16, zaś w miejscach

prowadzących usługi całodobowe, takich jak np. Domy Pomocy Społecznej czas pracy może mieć charakter ruchomy. Podejmując się wykonywania tego zawodu w takich placówkach należy liczyć się z koniecznością odbywania dyżurów zarówno w nocy jak i w dni wolne od pracy a także częstego przemieszczania się zarówno z podopiecznym (do instytucji współpracujących, urzędów) jak i bez niego (pomoc w załatwianiu spraw). Praca pracownika socjalnego wymaga dużej odpowiedzialności zarówno za stan emocjonalny, fizyczny jak i materialny podopiecznego, dlatego też większość decyzji pracownik musi konsultować ze swoim bezpośrednim przełożonym oraz z resztą zespołu pracowniczego. Część obowiązków może mieć charakter rutynowy np. prowadzenie dokumentacji, obsługa interesantów, część zaś wymaga większej inwencji i inicjatywy np. tworzenie planów działania dla podopiecznych czy prowadzenie wywiadów środowiskowych.

Wymagania psychologiczne

Pracownika socjalnego powinno cechować wysokie morale zawodowe i osobiste. Podstawową wytyczną w działalności zawodowej powinno być kierowanie się zasadą dobra klienta w celu rozwiązania jego trudności życiowych.

Preferowane cechy profilu osobowego pracownika socjalnego to wyrozumiałość, cierpliwość, odpowiedzialność, kierowanie się zasadami etyki, kultura osobista, kreatywność, motywacja, rzetelność, zdolność podejmowania inicjatywy, komunikatywność, umiejętność pracy w zespole, nieposzlakowana opinia itp.

Pracownik socjalny musi posiadać wrażliwość i empatię w stosunku do ludzi, odznaczać się tolerancją i działać zgodnie z zasadami poszanowania godności drugiego człowieka a także musi potrafić panować nad własnymi emocjami, nie ujawniać złości, gniewu, zniecierpliwienia, nawet jeśli podopieczny jest osobą uciążliwą i upartą. Ludzkie zachowania, z którymi spotyka się pracownik socjalny w swojej codziennej pracy są często zaskakujące i nieprzewidywalne, dlatego też wymaga się od niego umiejętności przystosowywania się do zmieniającej się sytuacji oraz łatwości w przerzucaniu się z jednej czynności na drugą. Pomocne są w tym właściwości takie jak: szybki refleks, spostrzegawczość, podzielność i koncentracja uwagi. W ośrodkach dla bezdomnych, gdzie często trafiają ludzie nietrzeźwi i agresywni pracownik socjalny powinien być osobą odważną i posiadać umiejętność samoobrony. Jedną z ważniejszych cech pracownika socjalnego jest również umiejętność reprezentowania innych, bowiem często wypowiada się on w imieniu swoich podopiecznych, szczególnie jeśli zatrudniony jest w domach opieki dla bezdomnych, czy też domach dla samotnych matek. Dyscyplina w działaniu, systematyczność i umiejętność planowania i organizacji czasu to cechy niezbędne przy wykonywaniu takich czynności jak prowadzenie dokumentacji, regularne dbanie o sprawy podopiecznych, przestrzeganie terminów i zobowiązań wobec instytucji współpracujących. Cechą przydatną w tym zawodzie może okazać się również kreatywne myślenie, przydatne zarówno podczas projektowania swojego warsztatu pracy, jak i tworzeniu programów mających na celu poprawę sytuacji życiowej podopiecznych.

Wymagania fizyczne i zdrowotne

Praca w zawodzie pracownika socjalnego głównie ze względu na ilość oraz jakość kontaktów z podopiecznymi może mieć charakter obciążający przede wszystkim jego stan psychiczny i emocjonalny. Podstawowym wymogiem zatem na tym stanowisku jest pełna psychiczna oraz fizyczna sprawność. Nie zatrudnia się w tym zawodzie osób

niepełnosprawnych, o widocznych zniekształceniach twarzy i ciała, z wadami mowy i słuchu, z wadami narządów ruchu (skrzywienie kręgosłupa, żylaki, płaskostopie) a także chorych na cukrzycę, padaczkę, o silnej krótkowzroczności. W czasie wykonywanych przez siebie obowiązków pracownik socjalny musi mieć sprawne wszystkie narządy ruchu (musi przemieszczać się, często w trudno dostępne miejsca) oraz narządy zmysłów niezbędne zarówno do przyswajania informacji, analizowania ich, jak i podejmowania na ich podstawie trafnych decyzji. Przeciwwskazaniami do pracy mogą być choroby alergiczne oraz choroby układu krążenia i układu oddechowego (ze względu na przebywanie w miejscach o bardzo złych warunkach środowiskowych). Wszystkie wymienione przeciwwskazania mogą się zmieniać na różnych stanowiskach w zależności od warunków fizycznych, miejsca pracy jak i formy kontaktu z podopiecznymi.

Warunki podjęcia pracy w zawodzie

Prawo wykonywania zawodu pracownika socjalnego powstaje z chwilą wpisu na listę pracowników socjalnych Okręgowej Izby Pracowników Socjalnych. Pracownikiem socjalnym może zostać osoba, która uzyskała dyplom ukończenia w Rzeczypospolitej Polskiej studiów wyższych na kierunku praca socjalna, lub dyplom ukończenia studiów wyższych o specjalności przygotowującej do zawodu pracownika socjalnego na jednym z kierunków: pedagogika, pedagogika specjalna, politologia, polityka społeczna, psychologia, socjologia lub nauki o rodzinie, jeżeli plany i programy studiów spełniają wymagania określone w przepisach. Inne dyplomy, których uzyskanie umożliwia wykonywanie pracy na tym stanowisku to dyplom ukończenia kolegium pracowników służb społecznych bądź uzyskanie tytułu zawodowego pracownika socjalnego. Pracownik na tym stanowisku musi posiadać pełną zdolność do czynności prawnych oraz władać językiem polskim w mowie i piśmie w zakresie koniecznym do wykonywania tego zawodu. Dodatkowym atutem branym przez pracodawców pod uwagę podczas zatrudniania osób na to stanowisko jest posiadanie przez kandydata prawa jazdy (dająca możliwość szybkiego przemieszczania się w terenie) oraz znajomość języków obcych (w przypadku pracy z cudzoziemcami).

Możliwości awansu w hierarchii zawodowej

W zawodzie pracownika socjalnego ustalone są następujące stopnie awansu zawodowego: pracownik socjalny stażysta, pracownik socjalny, starszy pracownik socjalny, specjalista pracy socjalnej, starszy specjalista pracy socjalnej, główny specjalista pracy socjalnej.

Stopnie awansu zawodowego można uzyskać w przypadku:

- starszego pracownika socjalnego - po przepracowaniu 3 lat w zawodzie pracownika socjalnego – w przypadku osób posiadających wykształcenie średnie, a jeżeli osoba ukończyła studia wyższe po przepracowaniu 2 lat w zawodzie pracownika socjalnego;
- specjalisty pracy socjalnej - po uzyskaniu I stopnia specjalizacji zawodowej w przypadku osób posiadających wykształcenie średnie lub po przepracowaniu 3 lat w zawodzie pracownika socjalnego w przypadku osób posiadających wykształcenie wyższe;
- starszego specjalisty pracy socjalnej - po uzyskaniu II stopnia specjalizacji zawodowej w przypadku osób posiadających wykształcenie średnie lub po 5 latach pracy w zawodzie pracownika socjalnego w przypadku osób posiadających

- wykształcenie wyższe;
- starszego specjalisty pracy socjalnej – po uzyskaniu II stopnia specjalizacji zawodowej i przepracowaniu 7 lat w zawodzie pracownika socjalnego dla osób posiadających wykształcenie średnie lub po 6 latach pracy w zawodzie pracownika socjalnego w przypadku osób posiadających wykształcenie wyższe;
 - głównego specjalisty pracy socjalnej – po uzyskaniu II stopnia specjalizacji zawodowej i przepracowaniu 8 lat w zawodzie pracownika socjalnego.

Możliwości podjęcia pracy przez dorosłych

Nie spotyka się żadnych ograniczeń podejmowania pracy przez osoby dorosłe na stanowisku pracownika socjalnego, o ile spełniają one warunki dotyczące specyfiki wykształcenia oraz wymagania zdrowotne stawiane kandydatom.

Możliwości zatrudnienia

Pracownik socjalny może być zatrudniony w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej tj. **Regionalnych Ośrodkach Polityki Społecznej, Powiatowych Centrach Pomocy Rodzinie, Ośrodkach Pomocy Społecznej, Domach Pomocy Społecznej, placówkach specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, placówkach opiekuńczo – wychowawczych, ośrodkach adopcyjno – opiekuńczych, ośrodkach wsparcia, ośrodkach interwencji kryzysowej.** Pracowników socjalnych mogą zatrudniać również inne instytucje, a w szczególności jednostki organizacyjne właściwe w sprawach zatrudnienia i przeciwdziałania bezrobociu, szpitale, zakłady karne, domy dziecka, organizacje pozarządowe. W ostatnich latach w związku z realizacją projektów unijnych przez instytucje publiczne, w których zatrudniani są pracownicy socjalni wzrosło zapotrzebowanie na przedstawicieli tego zawodu. Instytucje zatrudniające pracowników socjalnych skoncentrowane są we wszystkich dużych ośrodkach miejskich, często można również znaleźć zatrudnienie w instytucjach publicznych w małych miejscowościach gminnych.

Zawody pokrewne

kurator zawodowy

socjolog

pedagog

psycholog

opiekun w domu pomocy społecznej

Polecana literatura

Ustawa o pomocy społecznej z dnia 29 listopada 1990r

„Aksjologia pracy socjalnej” – D. Rybaczyńska, B. Olszak – Krzyżanowski Wyd. ŚLĄSK 1999r

„Praca socjalna w środowisku zamieszkania” – K. Wódz Wyd. ŚLĄSK 1998r

„Praca socjalna – pomoc społeczna” – pod red. J. Kwaśniewskiego Wyd. ŚLĄSK 1998

„Pracownik socjalny. Wybrane problemy zawodu w okresie transformacji społecznej” - Brągiel J., Kurcz A., Uniwersytet Opolski, 2002

„Człowiek w sytuacji zagrożenia jako podmiot oddziaływań pracownika socjalnego” - Krzesińska-Żach B., Trans Humana, 2006

„Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej” - Lalak D., Pilch T., Żak Wydawnictwo Akademicki, 1999

„Pedagogika specjalna dla pracowników socjalnych” - Piekut-Brodzka D., Kuczyńska-Kwapisz J., WAPS, 2004

Internetowe forum pomocy społecznej –
www.ops.pl